

พระกฐิน

ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นวันมหาปวารณาออกพรรษา และตามพุทธบัญญัติได้กำหนดกาลนับแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นเทศกาลที่พุทธศาสนิกชนจะบำเพ็ญถวายผ้ากฐินแด่พระสงฆ์ผู้จำพรรษาถ้วนไตรมาส ในอวาสซึ่งมีจำนวนพระภิกษุตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป เพราะต้องมีพระภิกษุผู้ครองผ้ากฐิน ๑ รูป และพระภิกษุอย่างน้อย ๔ รูป ให้ครบองค์สงฆ์ที่สามารถทำสังฆกรรม คำว่า “**กฐิน**” นั้นมีความหมายโดยนัยต่าง ๆ คือ

๑. เป็นชื่อของกรอบไม้หรือเสตึง อันเป็นแม่แบบสำหรับซึ่งผ้าเพื่อความสะอาดในการกะ ตัด เย็บทำจีวร เนื่องจากในสมัยพุทธกาล การทำจีวรให้มีรูปลักษณะตามที่กำหนด กระทำได้ยากจึงต้องมีกรอบไม้สำเร็จรูปไว้เป็นอุปกรณ์ในการทำ แม้ปัจจุบันไม่จำเป็นต้องอาศัยไม้เสตึงเช่นนี้อีกแล้ว แต่ก็ยังคงเรียกว่าผ้ากฐิน อยู่อย่างเดิม
๒. เป็นชื่อของผ้าที่ถวายแก่สงฆ์เพื่อทำจีวรตามแบบหรือกรอบไม้นั้น โดยต้องมีขนาดกว้าง และยาวเพียงพอสำหรับตัดเย็บทำเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่ง ตามบาลีคำว่า **จีวร** นั้นหมายถึง อันตราวาส (ผ้าห่มหรือสบง) อุตราสงค์ (ผ้าห่ม) หรือสังฆาฏี (ผ้าพาดหรือผ้าสำหรับห่ม ช้อนนอกเวลาอากาศหนาว) ซึ่งปัจจุบันมักนิยมนำผ้าไตรที่ตัดเย็บและย้อมเป็นผ้าสำเร็จรูปแล้วไปถวายเป็นผ้ากฐิน เพื่อมิให้พระสงฆ์ต้องลำบากในการที่จะต้องนำไปตัดและเย็บย้อมอีก แต่สำหรับการถวายผ้ากฐินแด่พระสงฆ์ คณะธรรมยุติกนิกาย ยังต้องถวายผ้าขาวอีกสำหรับหนึ่งเพื่อพระสงฆ์จะได้นำไปตัดเย็บทำเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่ง
๓. เป็นชื่อของบุญกิริยา คือ การบำเพ็ญบุญในการถวายผ้ากฐินแด่พระสงฆ์ผู้จำพรรษาอยู่วัดใดวัดหนึ่งครบ ๓ เดือน เพื่อให้ท่านได้มีผ้าห่มห่มใช้ผลัดเปลี่ยนของเก่าที่ขาดหรือชำรุดแล้ว
๔. เป็นชื่อของพิธีการของพระสงฆ์เรียกว่า **การกรานกฐิน** โดยหลังจากญัตติทุติยกรรม คือ การสวดประกาศขอรับความเห็นชอบจากที่ประชุมสงฆ์มอบให้พระภิกษุผู้สมควรเป็นผู้ครองผ้ากฐินเพื่อนำผ้ากฐินไปทำจีวรผืนใดผืนหนึ่งให้เสร็จในวันนั้นต่อไปโดยการกรานกฐิน พระภิกษุ จะลงประชุมในพระอุโบสถ แล้วพระภิกษุผู้ครองผ้ากฐินจะเปล่งวาจากรานกฐินตามชนิดของผ้ากฐินจะทำการเป็นจีวรผืนใดเป็นโวรหารบาลี จากนั้นพระภิกษุผู้ครองผ้ากฐินจะกล่าวเป็นโวรหารบาลีเชิญชวนให้พระภิกษุที่อยู่ในสังฆนิบาตอนุโมทนา แล้วพระภิกษุในสังฆนิบาตนั้นก็อนุโมทนา กฐิน ซึ่งประเพณีทอดกฐินเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีในหมู่สงฆ์ ความมีน้ำใจรู้จักยกย่องเพื่อนสหธรรมิกผู้กระทำดี ตามโบราณราชประเพณี พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และพุทธมามกะจะถวายผ้าพระกฐินตาม พระอารามหลวงมีจำนวน ๒๘๑ พระอาราม (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๐) จึงเป็นไป

ไม่ได้ที่จะสามารถเสด็จพระราชดำเนินทุกพระอารามได้ จึงแบ่งประเภทของภคินออกเป็น ๓ ประเภท

๑. พระภคินหลวง คือ พระภคินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไป ถวาย หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จพระราชดำเนิน ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ไปในการนี้ใน ๑๖ พระอารามที่สงวนไว้มิให้ของภคิน ซึ่งสำนักพระราชวังจะได้ออกหมายกำหนดการพระราชพิธี ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระภคิน กำหนดการแต่งกายเครื่องแบบเต็มยศระบุสายสะพาย โดยกำหนดเริ่มพระภคินหลวง ในวันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ แต่เนื่องจากปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนินไปในการบำเพ็ญพระราชกุศลดังกล่าวเพียงวันเดียว โดยเริ่มถวายผ้าพระภคิน ณ ที่ชุมนุมสงฆ์วัดบวรนิเวศวิหาร กำหนดในวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ พระอารามหลวง ๑๖ พระอาราม มีดังนี้

๑. วัดบวรนิเวศวิหาร
๒. วัดสุทัศนเทพวราราม
๓. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
๔. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม
๕. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
๖. วัดมกุฏกษัตริยาราม
๗. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม
๘. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
๙. วัดราชาธิวาสวิหาร
๑๐. วัดราชโอรสาราม
๑๑. วัดอรุณราชวราราม
๑๒. วัดเทพศิรินทราวาส
๑๓. วัดสุวรรณหงคาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๔. วัดนิเวศธรรมประวัติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๕. วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
๑๖. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชวงศ์ ราชสกุล องคมนตรี หรือผู้ทรงพระราชดำริ เห็นสมควรเชิญไปทอดถวายยังพระอารามหลวงใน ๑๖ พระอารามดังกล่าว ซึ่งสำนักพระราชวังจะได้ออกหมายรับสั่ง กำหนดการแต่งกายเครื่องแบบปกติขาว

๒. พระกฐินพระราชทาน คือ พระกฐินที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน คณะบุคคลเชิญไปทอดถวายยังพระอารามหลวง นอกเหนือจาก ๑๖ พระอารามดังกล่าว โดยไปติดต่อขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินไปทอดถวายได้ที่กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม นอกจากนี้ในปัจจุบันยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าพระกฐิน ให้หน่วยงาน ราชการ องค์กรเอกชน คณะบุคคลเชิญไปทอดถวายยังที่ชุมชนมุขสงฆ์ ณ วัดไทยในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ราชอาณาจักรเดนมาร์ก สมาพันธรัฐสวิส สาธารณรัฐอินเดีย เป็นต้น จำนวน ๓๐ วัด ถือได้ว่าเป็นการแสดงถึง พระมหากรุณาธิคุณในฐาณะทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก และยังเป็นการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศให้แน่นแฟ้น ยิ่งขึ้น
๓. พระกฐินต้น คือ พระกฐินที่เสด็จพระราชดำเนินไปทอดถวายยังอารามต่าง ๆ ที่มีใช้พระอารามหลวงเป็นการบำเพ็ญพระราชกุศลส่วนพระองค์ โดยเหตุที่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการเสด็จประพาสหัวเมืองต่าง ๆ เป็นการส่วนพระองค์ ซึ่งเรียกว่า เสด็จประพาสต้น และในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินเป็นการส่วนพระองค์จึงว่าพระกฐินต้น ในรัชกาลปัจจุบันก็ทรงดำเนินตามรอยพระยุคลบาทสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช ซึ่งมีเกณฑ์ที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลดังนี้
๑. เป็นวัดที่ยังไม่เคยเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินมาก่อน
  ๒. ประชาชนในท้องถิ่นมีความศรัทธาเลื่อมใสในวัดนั้นมาก
  ๓. ประชาชนในท้องถิ่นนั้นไม่ค่อยจะมีโอกาสได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปจะได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิดด้วย

ข้อมูลจาก : จุลสารการจัดการองค์ความรู้ สำนักพระราชวัง
ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ กันยายน – ตุลาคม ๒๕๕๐
นายธนากร พรวิชราภา : เรียบเรียง